

30.10.2002

779/4/00

Avgörande: Biträdande justitieombudsman Petri Jääskeläinen

Föredragande: Föredragande Terhi Mattila

BANDUPPTAGNINGAR AV VITNESUTSAGOR SOM FÖRSVUNNIT VID EN DOMSTOL

1

KLAGOMÅL

A berättar i sin klagoskrivelse 21.3.2000 till riksdagens justitieombudsman att han vid B:s tingsrätt varit svarande i ett tvistemål (---) och att tingsrätten förpliktat honom att till käranden i ersättning betala 50 000 mark jämte ränta samt rättegångskostnader.

A anser att domen byggde på en utsaga av ett vittne som käranden hade tillkallat. A gjorde brottsanmälan mot vittnet, eftersom vittnet enligt A:s åsikt hade gjort sig skyldigt till osann utsaga.

Vid förundersökningen har käranden i tvistemålet samt kärandens och A:s rättsbiträden försäkrat att det som står skrivet i domen också överensstämmer med det som vittnet försäkrade inför domstolen.

Tingsdomaren C, som var ordförande för rättegången, konstaterade när han hördes i samband med förundersökningen om osann utsaga att han nu hade en annan uppfattning om utsagan än den som han gett uttryck för i domen.

Eftersom kassetinspelningarna av vittnesmålet förkommit och domaren inte längre vidkändes det som sades i domen, beslöt den ledande häradsåklagaren att inget åtal väcks mot vittnet.

A överklagade tingsrättens avgörande till hovrätten. Innan hovrättens huvudförhandling inleddes frågade ordföranden om det var möjligt för parterna att ingå förlikning. A hade motvilligt gått med på förlikning.

Anledningen till förlikningen var enligt A att hans tilltro till vårt rättssystem hade fått sig en allvarlig törn. A hade utgående från sina erfarenheter dragit slutsatsen att han eventuellt kunde förlora också i hovrätten. Det material som skulle ligga till grund för handläggningen av ärendet i hovrätten var nämligen det samma som i tingsrätten, eftersom A inte av hovrätten tilläts inkomma med handlingar som tydligt visade den betalda lönen. A hade inte de pengar som han eventuellt skulle kunna bli skyldig att betala. Kravet skulle ha gått till indrivning, vilket hade lett till att A inte fått sitt trafik tillstånd förnyat.

A berättar att han kontaktat justitieministeriet för att få skadestånd på grund av bristen på god förvaltning inom rättsväsendet. Justitieministeriet meddelade emellertid att förutsättningarna för skadestånd var oklara i detta fall och betalade inget skadestånd.

A vände sig till justitieombudsmannen, eftersom han inte hade ekonomiska möjligheter att väcka talan vid en domstol.

A uppmärksammar justitieombudsmannen på att samtliga för målets utgång avgörande vittnesmål hade försvunnit under en pågående rättegång samt att domaren senare givit uttryck för en annan uppfattning än den som han hade då domen gavs. A har därför inte möjlighet att kräva ersättning för osann utsaga.

3 AVGÖRANDE

3.1 Utredningens innehåll

Av utredningen framgår att tingsdomare C varit ordförande i tvistemålet (---) och bl.a. hållit huvudförhandling i ärendet ---. Ärendet gällde arbetstidsersättning. En av de centrala tvistefrågorna var hur mycket kändanden hade arbetet åt A. Frågan var mycket stridig.

För att utreda tvistefrågan hördes bl.a. ett vittne, som gällande samma omständigheter redan hörts i ärendet --- och ---.

I domen --- hade i enlighet med 24 kap. 4 § i rättegångsbalken redogjorts för på vilken grund en tvistig omständighet skall anses styrkt.

I domen hade vittnesmålet inte refererats i sin helhet utan enbart till den del utsagorna ansågs ha betydelse för utgången i målet.

I domen hade vittnesmålet refererats så att vittnet hade haft i uppgift att med svarandens tankbil hämta brännolja från D i enlighet med de order som han fick per telefon. Vittnet uppgav att han i medeltal gjorde en dylik resa till D per vecka. Detta motsvarade den bild som tingsdomare C fått av vittnets utsaga.

Att höra vittnen är en form av interaktion, där missförstånd alltid kan uppkomma, eftersom åhörarna kan uppfatta saken annorlunda än det som vittnet själv avsett. Så hade enligt utredningen skett i det aktuella fallet.

I samband med att tingsdomare C kallades till förhör granskade han på förhand närmare sina egna och notariens memorialanteckningar samt vittnesutsagorna. Han kunde då konstatera att vittnet enligt anteckningarna aldrig sagt att han själv hämtat ett lass i veckan från D, men att detta motsvarade hans bild av den totala mängden brännolja som hämtats från D.

Vem som hämtat brännoljan från D var dock varken föremål för vittnesmålet eller den centrala frågan. Av central betydelse i utsagan var vittnets uppfattning om den mängd brännolja som hämtats från D för att distribueras i E med omnejd.

I efterhand kan konstateras att vittnesmålet till denna del antecknats fel i domen. Enligt tingsdomarens och notariens memorialanteckningar hade vittnet aldrig sagt att han själv hämtat ett lass brännolja från D i veckan.

Att den bandade kassetten med vittnesutsagan försvunnit var beklagligt och ett misstag, men kassetten innehåll skulle enbart ha styrkt den minnesbild som advokat ---, käranden och vittnet hade om innehållet i vittnesmålet.

C anser det vara mycket viktigt att man kan ha tilltro till vittnen och deras utsagor. Enligt utredningen kan ett vittne dock inte vara ansvarigt för eventuella missförstånd hos lyssnaren, vilka dessvärre inte alltid kan undvikas då det handlar om kommunikation mellan människor.

En part som anser att bevisprövningen varit felaktig bör besvära sig och åberopa detta i sin besvärsskrift. Hovrätten ordnar vid behov huvudförhandling. A överklagade till hovrätten, som beslutade hålla huvudförhandling bl.a. för att på nytt höra vittnet. Huvudförhandlingen ägde dock inte rum, eftersom parterna ingått förlikning.

Att en part ingår och senare ångrar en förlikning i ett tvistemål är något som endast kan beklagas.

Enligt det som framkommit i utredningen har den felaktiga formuleringen i domen och det faktum att bandupptagningen förkommit dock inget samband med den skada som påstås ha inträffat och som utgör grunden för ersättningsanspråket, även om händelserna i sig är beklagliga.

Efter det aktuella fallet har betydelsen av en säker förvaring av bandupptagningarna betonats vid B:s tingsrätt. Kassetterna uppbevaras numera i särskilda plastfickor som förvaras i slutna kuvert. På kassetterna, som numreras, antecknas vems vittnesmål de innehåller. Samma numrering återfinns även i protokollet från huvudförhandlingen.

3.2

Rättsregler

Enligt 22 kap. 6 § 1 mom. i rättegångsbalken skall förhör med ett vittne eller en sakkunnig samt med en part som hörs i bevissyfte eller med någon annan tas upp på band. Om det inte är möjligt att bända förhöret, skall utsagan ordagrant tas in i protokollet. Enligt kapitlets 10 § skall bandet bevaras i minst sex månader från det målet avgjordes. Om ändring har sökts, skall bandet dock bevaras tills målet har avgjorts och avgörandet har vunnit laga kraft.

Enligt 24 kap. 4 § i rättegångsbalken skall en dom motiveras. I domskälen skall anges de omständigheter och den rättstillämpning som avgörandet grundar sig på. I domskälen skall också redogöras för på vilken grund en tvistig omständighet har styrkts eller inte styrkts.

Enligt 26 kap. 14 § i rättegångsbalken skall hovrätten hålla huvudförhandling när en part i ett tvistemål eller en målsägande eller en svarande i ett brottmål kräver det. Enligt kapitlets 15 § skall hovrätten hålla huvudförhandling oberoende av ett yrkande på sådan, om avgörandet av saken beror på tilltron till muntlig bevisning som tagits emot i tingsrätten.

3.3

Ställningstagande

3.3.1

Den felaktiga formuleringen av vittnesutsagan

Tingsdomare C har på det sätt som framgår av utredningen missförstått den vittnesutsaga som gavs under rättegången. Först då C blivit kallad till förhör med anledning av brottsanmälan om

osann utsaga hade han granskat sina egna och notariens memorialanteckningar och varseblivit missförståndet. C hade emellertid då han skrev domen haft den uppfattning som framgår av domen.

Om en part anser att en vittnesutsaga inte är trovärdig eller att den blivit felaktigt nedtecknad, har han rätt att överklaga domen till hovrätten och yrka att en huvudförhandling hålls för att höra vittnet på nytt. Så hade A också gjort i detta fall och D hovrätt hade beslutat hålla huvudförhandling bl.a. för att enligt A:s önskemål på nytt höra vittnet. A hade emellertid ingått förlikning i ärendet, vilket innebar att någon huvudförhandling inte ordnades och att vittnet inte hördes på nytt. Parterna kan frivilligt ingå förlikning och fritt besluta om förlikningens materiella innehåll.

Jag anser att det i ärendet inte framkommit något sådant lagstridigt förfarande eller sådana försummelse som skulle förutsätta åtgärder från justitieombudsmannens sida.

3.3.2

De förkomna kassetterna

Av utredningen framgår att de bandade kassetterna hade förkommit under den tid som de enligt 22 kap. 10 § i rättegångsbalken borde ha bevarats. Jag anser att tingsrätten till denna del förfarit vårdslöst.

Såsom framgår av utredningen har B:s tingsrätt efter det inträffade fäst särskilt avseende vid att bandupptagningarna förvaras i anslutning till det övriga rättegångsmaterialet. Av denna anledning föranleder ärendet till denna del inga andra åtgärder än att jag för B:s tingsrätt framhåller betydelsen av att kassetterna förvaras på ett betryggande sätt.

3.3.3

Skadestånd

Justitieombudsmannen kan inte förordna att skadestånd skall betalas eller på annat sätt ta ställning till skadeståndsfrågor. Om Ni anser att Ni har lidit skada av det inträffade, skall Ni väcka skadeståndstalan i domstol mot den som vållat skadan.

3.4

Åtgärder

Jag meddelar B:s tingsrätt för kännedom min i punkt 3.3.2 framförda uppfattning om betydelsen av att bandade kassetter förvaras på ett betryggande sätt. Ärendet föranleder inga andra åtgärder från min sida.

Bilagorna till klagomålet returneras härmed.